अनयोःपक्षयोःक्रमेणमूढामूढदृष्टिभेदेनव्यवस्थामाह द्वाविति विषयात्घटादिविषयमारभ्यप्रतिसंहारःउत्पत्तिक्रमवैपरीत्येनसंप्रविलापनंकर्तव्यमितिसांख्यानांऔपनिषदानांलक्ष्यतेनेनेतिलक्षणंशास्त्रं अयमर्थः मूढानांतात्विकएवजीवेश्वरादिभेदः बुद्धानांतुबिंबप्रतिबिंबभावेनेतिप्रतिबिंबोपाधेःसत्वस्यप्रविलयेचिन्मात्रमेवशिष्यतेइति ॥ ३३ ॥ एवंज्ञाततत्त्वस्यजीवन्मुक्तस्यलक्षणान्याह निर्ममइत्यादिना ॥ ३४ ॥ ध्यातिध्यायति वाग्दंडःपारुष्यं कर्मतादृशमेवहिंस्रं तथामनोपिपरानिष्टार्थितेषां ॥ ३५ ॥ ब्रह्माणंचतुर्मुखं ॥ ३६ ॥ कृतीकार्यवान् निराकृतिःतुच्छवेषः नविक्षिप्तःसंपादितःमनोरथोयस्यसतथानभवति सत्यसंकल्पइत्यर्थः ॥ ३७ ॥ ३८ ॥ ३९ ॥ योगमतेविशेषंवक्तुंप्रतिजानीते यथेति योगैश्वर्यमणिमादिपरमार्थभूतंसदतिक्रांतस्तदुल्लंघ्यगतःपरवैराग्यबलेननतुतत्त्वज्ञानबलेनानृतंसत्सां

द्वावात्मानौचवेदेषुविषयेष्वनुरज्यतः॥ विषयात्प्रतिसंहारःसांख्यानांविद्धिलक्षणं॥ ३३ ॥ निर्ममश्चानहंकारोनिर्द्वंद्वश्छिन्नसंशयः॥ नैवक्रुद्ध्यतिनद्वेष्टिनानृताभाषतेगिरः॥ ३४ ॥ आक्रुष्टस्ताडितश्चैवमैत्रेणध्यातिनाशुभं॥ वाग्दंडकर्ममनसांत्रयाणांचनिवर्तकः ॥ ३५ ॥ समःसर्वेषुभूतेषुब्रह्माणमभिवर्तते॥ नैवेच्छतिनचानिच्छोयात्रामात्रव्यवस्थितः॥ ३६ ॥ अलोलुपोव्यथोदांतोनकृतीननिराकृतिः ॥ नास्येंद्रियमनेकाग्रंनाविक्षिप्तमनोरथः ॥ ३७ ॥ सर्वभूतसद्दृङ्मैत्रःसमलोष्टाश्मकांचनः॥ तुल्यप्रियाप्रियोधीरस्तुल्यनिंदात्मसंस्तुतिः॥ ३८ ॥ अस्पृहःसर्वकामेभ्योब्रह्मचर्यदृढव्रतः ॥ अहिंस्रःसर्वभूतानामीदृक्सांख्योविमुच्यते ॥ ३९ ॥ यथायोगाद्विमुच्यंतेकारणैर्यैर्निबोधतत् ॥ योगैश्वर्यमतिक्रांतोयोनिष्क्रामतिमुच्यते ॥ ४० ॥ इत्येषाभावजाबुद्धिःकथितातेनसंशयः॥ एवंभवतिनिर्द्वंद्वोब्रह्माणंचाधिगच्छति॥ ४१ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशांति॰मोक्षधर्मपर्वणिशुकानुप्रश्नेसप्तत्रिंशदधिकद्विशततमोऽध्यायः॥ २३७॥

ख्यइवशुक्तिरजतवद्बाधितवान्निष्क्रामतिवृत्तिसारूप्यादपसरतिनतुवृत्तिमूलमज्ञानमुच्छिनत्ति अयमर्थः अस्माकंमिथ्याज्ञानोद्भवोदेहेंद्रियादिःप्रपंचोविद्ययाऽज्ञानबाधेसतिबाध्यतेरज्जूरगादिवत् योगानांतुसत्यात्प्रधानतउत्पन्नःप्रपंचःसत्यस्तदाकाराश्चित्तस्यवृत्तयोपिसत्याःवृत्तिसारूप्यंचचैतन्यस्यसत्यमेवतत्रवृत्तीनांनिरोधेचितस्तदाकारतापिनिवर्तते तथाचसूत्रितं योगश्चित्तवृत्तिनिरोधःतदाद्रष्टुःस्वरूपेऽवस्थानंवृत्तिसारूप्यमितरत्रेति सोयंसांख्ययोगयोर्विशेषोयथाप्रतिज्ञमुपपादितः ॥ ४० ॥ उपसंहरति इतीति भावोवक्तृविवक्षातद्विशेषजाबुद्धिः फलतस्तुनतयोर्भेदोऽस्तीतिभावः यथोक्तंभगवता यत्सांख्यैःप्राप्यतेस्थानंतद्योगैरपिगम्यते एकंसांख्यंचयोगंचयःपश्यतिसपश्यतीति ब्रह्माणंपरंब्रह्म पुंस्त्वमार्षं ॥ ४१ ॥ इतिशांति॰मोक्ष॰नै॰भा॰सप्तत्रिंशदधिकशततमोऽध्यायः ॥ २३७ ॥

Digitized by Google